

TURYSTYKA I REKREACJA DZIECI I MŁODZIEŻY JAKO SZANSA PODNOSZENIA AKTYWNOŚCI TURYSTYCZNEJ W REGIONACH

Małgorzata Luberda

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu była próba wyodrębnienia czynników decydujących o rozmiarach uczestnictwa dzieci i młodzieży w różnych formach turystyki organizowanej przez PTTK oraz zbadanie działalności programowej oddziałów i kół PTTK, które wydają się mieć kluczowe znaczenie z punktu widzenia podnoszenia aktywności turystycznej w regionach. Istotnym celem było zbadanie czy funkcjonowanie Szkolnych Kół Krajoznawczo-Turystycznych PTTK w macierzystych regionach ma wpływ na wzrost aktywności turystycznej.

W celu uzyskania informacji na temat roli turystyki w podnoszeniu aktywności turystycznej regionu przeprowadzono badania ankietowe na grupie uczniów uprawiających turystykę w SKKT PTTK. Celem badań była diagnoza stanu aktywności turystycznej dzieci i młodzieży – członków SKKT PTTK.

Motywami, które przyciągnęły dzieci i młodzież do podjęcia działalności turystyczno-krajoznawczej były: chęć zabawy, możliwość odprężenia się po nauce oraz możliwość zdobycia nowych umiejętności i wiadomości oraz technik turystycznych.

Badania wykazały, że dzieci i młodzież szkolna najczęściej poświęcają na aktywność turystyczną od 2 do 10 godzin tygodniowo, w przeważającym stopniu odbywa się to w weekendy. Na udział w turystyce dzieci i młodzieży wpływa fakt, że zajęcia są interesujące.

Wśród form turystyki organizowanej przez Szkolne Koła Krajoznawczo-Turystyczne PTTK dominuje udział w wycieczkach. Formy turystyki jakie oferują w działalności koła SKKT PTTK przeważa turystyka piesza: nizinna i górską. Dużą popularnością cieszy się też imprezy na orientację.

Słowa kluczowe: aktywność turystyczna, rozwój turystyki, regionalizacja turystyczna, turystyka

Wstęp

Wobec obecnych zagrożeń, wynikających z rozwoju cywilizacyjnego, szczególne znaczenie należy dopatrywać w aktywności turystycznej, a przede wszystkim w aktywnych formach spędzania czasu wolnego. Turystyka i rekreacja mają wpływ na kształtowanie pełnej osobowości człowieka i są uznawane za nieodzowną część jego wychowania. Jednak, jak dowodzą wyniki badań, społeczeństwo polskie jest za mało zaangażowane w turystykę i rekreację (Grzywacz 2008, s.7).

Regiony turystyczne Polski cechują się wartościowymi i atrakcyjnymi walorami oraz zróżnicowaniem zagospodarowania turystycznego. Walory wykorzystywane są w działalności turystycznej przez turystów indywidualnych bądź grupowych, w tym przez organizacje społeczne, m.in. przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Jego istotną częścią są Szkolne Koła Krajoznawczo-Turystyczne PTTK. Aktywizują one młodzież i dzieci do systematycznej działalności turystyczno-krajoznawczej. Działalność ta jest głównie realizowana w miejscowościach i regionach, z których wywodzą się młodzi ludzie (Dąbrowski, Rowiński 2006, s.299).

Aktywność turystyczna jest uwarunkowana wieloma czynnikami społecznymi, ekonomicznymi, politycznymi, przestrzenno-kulturowymi, losowymi i innymi. Aktywność turystyczna określana jest przez K. Łopacińskiego jako „całokształt czynności związa-

nych z przygotowaniem i uprawianiem turystyki oraz różnymi formami jej przeżywania. Jednak podstawowym przejawem aktywności turystycznej jest samo uprawianie turystyki” (Łopaciński 1986, s. 62-82). Z. Lubowicz, który pod tym pojęciem rozumie „działania ukierunkowane na realizację różnych celów związanych z wyjazdem, a także kryterium aktywności turystycznej, a za kryterium aktywności turystycznej przyjmuje nawet pojedynczy fakt wyjazdu, bez względu na cele jakim miał on służyć” (Lubowicz 1995). Pod pojęciem aktywności turystycznej powinno się rozumieć wszystkie wyjazdy poza miejsce zamieszkania z wyjątkiem tych, których celem jest regularne pobieranie nauki lub wyjazdy pozostające w sprzeczności z ogólnie przyjętymi normami.

Aktywność turystyczna dzieci i młodzieży związana jest z czasem wolnym, dlatego warto zwrócić uwagę na definicję czasu wolnego. Definicja czasu wolnego, którą posługuje się zespół ekspertów UNESCO w międzynarodowych badaniach czasu wolnego „obejmuje wszystkie zajęcia, w których jednostka może oddawać się z własnej chęci bądź dla wypoczynku, rozrywki, rozwoju swych wiadomości lub swojego kształcenia (bezinteresownego), swojego dobrowolnego udziału w życiu społecznym, po uwolnieniu się od obowiązków zawodowych, rodzinnych i społecznych”. Definicja ta wywodzi się z koncepcji czasu wolnego Dumazediera (Czajka 1974, s. 39). Jak pisze E. Wnuk-Lipiński czas wolny to „czas pozostający do osobistej dyspozy-

cji człowieka po spełnieniu przez niego obowiązków zawodowych, rodzinnych, szkolnych oraz po zaspokojeniu potrzeb biologicznych organizmu" (Wnuk-Lipiński 1972, s.10-11).

Na podstawie przytoczonych definicji czasu wolnego należy zauważyć, że jest to przede wszystkim czas, którego zagospodarowanie podlegać powinno swobodnemu wyborowi jednostki (Woźniak 2010).

Materiał i metody badawcze

W publikowanych studiach teoretycznych i empirycznych z tego obszaru analizie poddaje się zwykle znaczenie turystyki w ujęciu ekonomicznym, społecznym, socjologicznym itp. Rozważania obejmują skalę globalną i gospodarki narodowe, jednak coraz częściej zainteresowanie kierowane jest na płaszczyznę regionalną i lokalną (Ignasiak-Szulc 2009, s.674). Niniejszy artykuł wpisuje się w ten nurt. Jego celem jest określenie możliwości wykorzystania turystyki i rekreacji dla podnoszenia aktywności turystycznej w regionach. Celem badań była diagnoza stanu aktywności turystycznej dzieci i młodzieży - członków SKKT PTTK. Za cele szczegółowe przyjęto:

- określenie czynników decydujących o rozmiarach uczestnictwa dzieci i młodzieży w różnych formach turystyki organizowanej przez PTTK;
- zbadanie czy funkcjonowanie SKKT PTTK w macierzystych regionach ma wpływ na wzrost aktywności turystycznej;
- uzyskanie opinii czy działalność programowa oddziałów i kół PTTK wzbogaca rozwój turystyki.

W celu uzyskania informacji na temat roli turystyki w podnoszeniu aktywności turystycznej w regionach przeprowadzono badania ankietowe na grupie uczniów uprawiających turystykę w SKKT PTTK w sierpniu 2013 roku.

Zagadnienia poruszone w kwestionariuszu ankietowym dotyczyły następujących kwestii:

- motywów uczestnictwa badanych osób w turystyce,
- inspiracji aktywności turystycznej,
- potrzeby uczestnictwa w turystyce,
- zakresu uczestnictwa badanych w turystyce,
- form i dyscyplin turystyki organizowanych przez SKKT PTTK.

Zamieszczenie w kwestionariuszu ankietowym trzech pytań metryczkowych pozwoliło na dokonanie charakterystyki respondentów ze względu na wiek, miejsce stałego zamieszkania oraz rodzaj szkoły.

W badaniu wzięły udział 54 osoby - członkowie SKKT PTTK, z czego 29 to dziewczęta (co stanowi 54% ankietowanych) i 25 chłopców (46%). Uwzględniono trzy grupy wiekowe: osoby do 12 lat, 13-15 lat, 16 lat i więcej. Badania miały charakter pilotażowy, w przyszłości planowane są badania obejmujące teren

całej Polski, ze szczególnym zwróceniem uwagi na członków SKKT PTTK.

Najliczniejszą grupę stanowiły dzieci w wieku do 12 lat (37,0%) oraz z przedziału wiekowego 13-15 lat (37,0% respondentów). Ponad połowa badanych pochodziła ze wsi - 59,3% (32 osoby). Miało na to wpływ miejsce prowadzonych badań ankietowych, a mianowicie teren Gorczańskiego Parku Narodowego, który odwiedzają najczęściej dzieci i młodzież z okolicznych wsi, jak: Niedźwiedź, Kamienica, Mszana Dolna, Ochotnica Dolna, Ponice oraz Rdzawka.

Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że największa liczba badanych tj. 29 osób (53,7%) uczęszcza do szkoły podstawowej, natomiast 22,2% do gimnazjum.

Badania aktywności turystycznej młodzieży

Aktywność ruchowa jest jedną z podstawowych składowych zdrowego stylu życia. Wpływa ona w zasadniczym stopniu na stan zdrowia i samopoczucie człowieka (Drygas, 2001, s.119).

Wyniki licznych badań wskazały na wzrost świadomości dotyczącej wpływu aktywności ruchowej na zdrowie człowieka. Wzrost świadomości nie wpływa jednak na wzrost udziału w aktywnych formach spędzania czasu wolnego. Wyniki badań wskazały, że 10-20% dorosłej części społeczeństwa wykazuje zadowalającą aktywność fizyczną. Większość dorosłych Polaków spędza czas wolny w sposób bierny, a poziom sprawności i wydolności fizycznej dzieci i młodzieży ulega systematycznemu pogorszeniu. W żadnej kategorii wiekowej chłopcy nie dorównują rówieśnikom sprzed 20 lat (Bezulska 2010, s. 111).

Zjawisko fizycznej bierności, niestety, nasila się w Polsce od najmłodszych lat, gdzie już 5 letnie przedszkolaki spędzają średnio 2,8 godzin dziennie przed telewizorem (Marciniak, 2007). Polska wśród sześciu krajów europejskich znalazła się na ostatnim miejscu w odniesieniu do odsetka osób deklarujących wzmożoną aktywność ruchową, osiągając wynik 6,4%, natomiast w klasyfikacji krajów na podstawie kryterium „siedzącego trybu życia” zajęła pierwsze miejsce. 73% respondentów przyznała się do takiego stylu życia (Project Bridging East-West Health Gap 2001).

Przyczyny przedstawionych niedostatków aktywności fizycznej jest wiele, jednak należałoby zwrócić szczególną uwagę na zanikający brak potrzeby ruchu i nawyku poruszania się (Bezulska 2010, s.111). Według Jagiera „organizm człowieka jest genetycznie zaprogramowany na aktywny styl życia, a ruch jest jego biologiczną potrzebą” (Jagier 1999, s.23).

Biorąc pod uwagę konieczność zaspokojenia potrzeb młodego człowieka i kształtowania nawyków, niezastąpieni są w tej roli rodzice. Rodzina jest podstawową jednostką funkcjonującą w społeczeństwie, to ona kształtuje jako pierwsza system wartości, uczy i wychowuje.

Liczne badania wskazały na istotny wpływ rodziców na uczestnictwo dzieci w aktywności ruchowej, jednak ich udział często ograniczał się głównie do zapisaania dziecka na zajęcia sportowe lub rekreacyjne oraz do zakupu sprzętu sportowego. Kosmocińska wśród przyczyn niedostatku aktywności fizycznej dzieci i młodzieży na pierwszym miejscu wymieniła postawy rodziców, następnie brak predyspozycji genetycznych, sposób prowadzenia zajęć z wychowania fizycznego, pokusy medialne, obniżoną odporność (zanieczyszczenia środowiska) oraz strach przed rywalizacją, porażką (Mandziuk, Tellos 2005, s.182).

Badania przeprowadzone przez P. Różyckiego w 1999 wśród młodzieży szkół ponadpodstawowych Krakowa wykazały, że najwięcej osób uprawia turystykę w klasie I, najmniej zaś w klasie III. Co oznacza, że aktywność turystyczna w miarę dorastania młodzieży maleje.

Czas wolny poza zajęciami w szkole młodzież najchętniej spędza spotykając się z przyjaciółmi i znajomymi (71,5%). Prawie 37% ogółu uprawia sport rekreacyjnie, a trochę ponad 10% wyczynowo. W czasie roku szkolnego, od poniedziałku do piątku, brak jest właściwie okazji do regularnych lub sporadycznych wyjazdów turystycznych (Różycki 2001, s. 89).

Również w soboty i niedziele czas wolny młodzież przeznaczają na spotkania ze znajomymi i przyjaciółmi (ok.67%), wyjeżdża poza miasto ponad 27% badanych. Ponad ¼ młodzieży uprawia turystykę weekendową (Różycki 2001, s. 89). Coraz częściej na wycieczki wykorzystywane są dni, które w Polsce należą tzw. długich weekendów. Wybór takich terminów jest zrozumiałym i oczywistym w przypadku najmłodszej grupy wiekowej. Uzależnione jest to od terminów nakładanych przez szkoły i uczniowie nie mają możliwości zrezygnowania z zajęć. Dlatego najchętniej wykorzystywane są wakacje, które nie kolidują z nauką (Awe-dyk 2008, s.15).

Uwagę zwraca stosunkowo niska aktywność turystyczna w okresie ferii zimowych. Aż, 42,5% ogółu

badanych dwutygodniową przerwę w nauce spędza w domu, nigdzie nie wyjeżdżając. Natomiast wakacje są dla młodzieży szkolnej okresem szczególnej aktywności turystycznej. Ponad 83% badanych deklaruje aktywność turystyczną. Młodzież krakowska najczęściej wakacje spędza w górach (43%), nad jeziorem i nad morzem przebywało ¼ badanej populacji. Uwagę zwraca stosunkowo wysoki odsetek osób wyjeżdżających za granicę (ponad 27%) (Różycki 2001, s.91).

Wyniki badań ankietowych

Pytania w kwestionariuszu ankiety odnoszą się do działalności w SKKT PTTK. Problematyka badań dotyczyła:

- motywów dzieci i młodzieży do podejmowania działalności w SKKT PTTK z podziałem na motywy zewnętrzne i wewnętrzne;
- zakresu uczestnictwa badanych w turystyce;
- ilości czasu poświęconego na tę działalność;
- nastawienia do uczestnictwa;
- powodów, dla których dzieci i młodzież uczestniczy w działalności turystycznej;
- form turystyki, w których biorą udział uczestnicy;
- uczestnictwa dzieci i młodzieży w dyscyplinach turystyki.

Najczęstszym powodem, dla którego dzieci i młodzież podejmuje działalność w SKKT PTTK jest czynnik związany z chęcią zabawy – tak odpowiedziało 33,0% badanych (tabela 1). Na drugim miejscu znalazła się możliwość odprężenia po nauce (19,2%, tj. 10 osób). 16,5% ankietowanych uważa, że istotnym motywem skłaniającym ich do podjęcia działalności w SKKT PTTK jest możliwość zdobycia nowych umiejętności, wiadomości oraz technik turystycznych. Następnymi w kolejności motywami skłaniającymi do podjęcia aktywności turystyczno-krajoznawczej w ramach SKKT

Tabela 1. Motywy skłaniające do podejmowania działalności, z uwzględnieniem wieku

Kategoria odpowiedzi	Grupa wiekowa			Ogół badanych
	do 12 lat	13-15 lat	16 lat i więcej	
	%	%	%	
Przykład rodziców	4,2	3,5	3,0	3,6
Przykład kolegów	10,0	9,2	7,5	9,1
Potrzeba zagospodarowania wolnego czasu	11,5	12,4	11,0	11,7
Chęć zabawy	35,5	30,2	33,3	33,0
Chęć poprawy zdrowia	6,2	7,6	6,8	6,9
Możliwość zdobycia nowych umiejętności, wiadomości oraz technik turystycznych	14,4	18,5	16,8	16,5
Możliwość odprężenia po nauce	18,2	18,6	21,6	19,2
Inne motywy	0,0	0,0	0,0	0,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne

PTTK były: potrzeba zagospodarowania czasu wolnego (11,7%) oraz przykład kolegów (9,1%).

Mniej ważne czynniki determinujące uczestnictwo dzieci i młodzież w działalność turystyczną to: nadzieja na poprawę zdrowia (6,9%), a także przykład rodziców (3,6%). Żaden z respondentów nie podał innego motywu.

Uzasadniając rozkład prezentowanych odpowiedzi należy podkreślić, że wybór powodowany jest poszukiwaniem w czasie wolnym motywów hedonistycznych, związanych z osiągnięciem przyjemności i radości z uczestnictwa.

Dla 19,2% badanych ważnym czynnikiem determinującym zaangażowanie się w działalność SKKT PTTK była możliwość odprężenia się po nauce. Dzieci z grupy wiekowej do 12 lat rzadziej niż ogół próby wskazywali ten motyw. Różnice powodowane są mniejszym obciążeniem szkolnym jak i domowym dzieci, co kreuje mniejsze potrzeby wypoczynku.

Wobec zagrożeń wynikających z rozwoju cywilizacji, szczególnego znaczenia nabiera aktywność ruchowa, a przede wszystkim aktywne formy spędzania czasu wolnego.

Wśród głównych motywów skłaniających dzieci i młodzież do podjęcia działalności w SKKT PTTK były czynniki wewnętrzne (84,4%) - tabela 2. Natomiast motywy zewnętrzne (naśladownictwo) wskazało tylko 15,6% ankietowanych.

Widoczna jest prawidłowość, że im młodsza grupa wiekowa, tym większy odsetek respondentów z grupy

kierował się namową rodziców jako motywem skłaniającym do podjęcia działalności w SKKT PTTK (dla poszczególnych grup wiekowych było to odpowiednio: 4,2%, 3,5%, 3,0%).

Czynnikiem określającym wielkość uczestnictwa dzieci i młodzieży w działalności turystycznej SKKT PTTK jest ilość czasu przeznaczanego na tę działalność w tygodniu.

W świetle badań 57,7% ankietowanych uczestniczy w turystyce od 2 do 10 godzin w tygodniu. 29,1% badanych w tym samym czasie przeznacza na aktywność turystyczną od 1 do 2 godzin (tabela 3). Tylko 9,7% ankietowanych przeznacza na działalność turystyczną więcej niż 10 godzin w tygodniu.

Turyści z najmłodszej grupy wiekowej uczestniczyli najczęściej w wycieczkach najkrótszych. Wynika to najprawdopodobniej z faktu, że wycieczki poznawcze są dość męczące, w związku z tym nauczyciele i przewodnicy starają się wybierać wycieczki z programem niewymagającym zbyt intensywnego wysiłku fizycznego, zarówno pod względem intensywności zwiedzania, jak i liczby dni.

Na potrzeby badania wyznaczone zostały trzy wymiary czasu wolnego: okres krótki mierzony w godzinach (podczas dni roboczych), średni (podczas weekendu) oraz długi, mierzony w dniach w czasie wakacji, ferii czy w czasie przerw świątecznych (Dąbrowski, Rowiński 2006, s.309). Aż 39,0% badanych uczestniczy w działalności turystycznej SKKT PTTK w weekendy (tabela 4). 26,7% respondentów uprawia

Tabela 2. Motywy wewnętrzne i zewnętrzne, z uwzględnieniem wieku

Kategoria odpowiedzi	Grupa wiekowa			Ogół badanych
	do 12 lat	13-15 lat	16 lat i więcej	
	%	%	%	%
Motywy wewnętrzne	82,4	81,7	91,0	84,4
Motywy zewnętrzne	17,6	18,3	9,0	15,6
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Do motywów wewnętrznych zaliczono: potrzebę zagospodarowania wolnego czasu, chęć zabawy, chęć poprawy zdrowia, możliwość zdobycia nowych umiejętności, możliwość odprężenia po nauce.

Do motywów zewnętrznych zaliczono: przykład rodziców oraz przykład kolegów.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 3. Czas poświęcony na aktywność turystyczną. W tygodniu, z sobotą i niedzielą łącznie, w analizowanych grupach wiekowych

Kategoria odpowiedzi	Grupa wiekowa			Ogół badanych
	do 12 lat	13-15 lat	16 lat i więcej	
	%	%	%	%
Od 1 do 2 godzin	25,2	25,0	40,4	29,1
2-10 godzin	64,0	59,5	46,2	57,7
Powyżej 10 godz.	6,0	12,3	10,5	9,5
Brak danych	4,8	3,2	2,9	3,7
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne

Tabela 4. Terminarz działalności turystycznej, z uwzględnieniem wieku

Kategoria odpowiedzi	Grupa wiekowa			Ogół badanych
	do 12 lat	13-15 lat	16 lat i więcej	
	%	%	%	%
W dni powszednie	9,2	10,1	12,4	10,4
W weekendy	41,7	38,7	35,6	39,0
W czasie przerw świątecznych	2,2	2,4	2,9	2,5
W ferie zimowe	17,4	15,0	12,5	15,2
W wakacje letnie	25,0	27,2	28,3	26,7
W trakcie zajęć szkolnych	4,5	6,6	8,3	6,3
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne

Tabela 5. Staż uczestnictwa, z uwzględnieniem wieku

Kategoria odpowiedzi	Grupa wiekowa			Ogół badanych
	do 12 lat	13-15 lat	16 lat i więcej	
	%	%	%	%
Mniej niż 1 rok	14,5	15,7	14,1	14,8
1 rok	27,4	17,3	26,6	23,5
2 lata	23,6	27,1	16,8	23,1
Więcej niż 2 lata	31,5	38,9	40,5	36,6
Brak danych	3,0	1,0	2,0	2,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne

Tabela 6. Nastawienie do uczestnictwa, z uwzględnieniem płci

Badany uczestniczy	Płeć respondenta		Ogół badanych
	dziewczęta	chłopcy	
	%	%	%
Chętnie	96,8	94,0	95,5
Niechętnie	1,2	3,9	2,5
Brak danych	2,0	2,1	2,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne

Tabela 7. Powody, dla których dzieci i młodzież chętnie uczestniczą w działalności turystycznej SKKT PTTK, z uwzględnieniem płci

Kategoria odpowiedzi	Płeć respondenta		Ogół badanych
	dziewczęta	chłopcy	
	%	%	%
Zajęcia są interesujące	75,4	72,5	74,1
Zajęcia prowadzi nauczyciel ze szkoły	15,6	13,9	14,8
Nie znalazłem lepszych możliwości zajęć	7,5	11,4	9,3
Z innych powodów	1,5	2,2	1,8
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Brano pod uwagę tylko osoby, które odpowiedziały, że chętnie uczestniczą w działalności SKKT PTTK.

Źródło: opracowanie własne

turystykę podczas wakacji letnich, natomiast 15,2% w trakcie ferii zimowych.

Następną miarą wielkości uczestnictwa dzieci i młodzieży szkolnej w działalność turystyczno-krajoznawczą jest czas uczestnictwa w SKTT PTTK. Analizując tabelę 5 obserwujemy, że 36,6% respondentów uczestniczy w działalności SKKT PTTK dłużej niż 2 lata. Im starszy respondent, tym dłuższe uczestnictwo w działalności SKKT PTTK. Można stwierdzić, że działalność turystyczna w SKTT PTTK utrwała się z wiekiem, stając się formą realizacji zainteresowań i hobby.

Oddziaływanie kształcące i wychowawcze jest tym silniejsze, im mniej w nim przymusu, a więcej zainteresowania i dobrowolności działania. Aż 95,5% respondentów chętnie bierze udział w działalności SKKT PTTK (tabela 6). 74,1% badanych uczestniczy w pracach SKKT PTTK, ponieważ uważają takie zajęcia za interesujące (tabela 7).

Kolejne zagadnienie poruszone w ankiecie dotyczyło form turystyki, w której biorą udział uczestnicy SKKT PTTK. Do form uprawiania turystyki zaliczamy: wycieczkę, wędrowkę, obóz wędrowny, imprezy tu-

rystyczne takie jak: rajd, zlot, spływ, rejs (Dąbrowski, Rowiński 2006, s.316).

Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że największa liczba badanych tj. 21 osób (40,0%) bierze udział w rajdach. Może to być spowodowane faktem, że szkoły współpracują z PTTK w zakresie organizacji rajdów. 14 respondentów (25,2%) wskazało wycieczki jednodniowe, zaś 9 badanych uczniów (15,7%) wycieczki wielodniowe (tabela 8).

Udział dzieci i młodzieży w wycieczkach wielodniowych i obozach wędrownych ze względu na długość wyjazdu wiąże się z większymi kosztami.

Dla mieszkańców dużych i średnich miast wyjazd poza miejsce stałego zamieszkania na parę godzin lub wycieczki jednodniowe są często jedyną formą udziału w turystyce ze względu na ograniczoną ilość czasu wolnego.

Wraz z wiekiem maleje udział dzieci i młodzieży w prostych wycieczkach na parę godzin, na rzecz wędrowek i obozów wędrownych.

Wśród dyscyplin turystyki, jakie oferują w działalności koła SKKT PTTK na pierwszym miejscu znalazła się turystyka piesza nizinna (36,4%), na drugim turystyka piesza górską (33,1%). Dużą popularnością

Tabela 8. Uczestnictwo w formach turystyki, z uwzględnieniem płci

Kategoria odpowiedzi	Płeć respondenta		Ogół badanych
	dziewczęta	chłopcy	
	%	%	%
Wycieczki wielogodzinne	9,0	7,2	8,2
Wycieczki jednodniowe	26,1	24,2	25,2
Wycieczki wielodniowe	14,7	16,9	15,7
Wędrowki (z noclegiem w schroniskach)	5,5	8,5	6,9
Obozy wędrowne	3,4	4,8	4,0
Rajdy	41,3	38,4	40,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne

Tabela 9. Uczestnictwo w dyscyplinach turystyki, z uwzględnieniem płci

Kategoria odpowiedzi	Płeć respondenta		Ogół badanych
	dziewczęta	chłopcy	
	%	%	%
Piesza nizinna	40,4	31,5	36,4
Piesza górską	31,2	35,4	33,1
Kolarska	7,9	6,6	7,3
Kajakowa	2,7	3,6	3,1
Narciarska biegowa	2,4	1,8	2,1
Żeglarska	1,4	3,2	2,2
Motorowa	1,0	3,0	1,9
Na orientację	13,0	14,9	13,9
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne

cieszą się też imprezy na orientację (13,9%). Popularność tych dyscyplin turystyki wynika z ich ogólnej dostępności. Na końcu znalazła się turystyka żeglarska (2,2%) i motorowa (1,9%). Skalę uczestnictwa w wymienionych w ankiecie dyscyplinach turystycznych prezentuje tabela 9.

Podsumowanie

Podsumowując należy stwierdzić, że najczęściej deklarowanymi przez respondentów motywami, które przyciągnęły dzieci i młodzież do podjęcia działalności turystyczno-krajoznawczej są: chęć zabawy – tak odpowiedziało 33,0% badanych, następnie możliwość odprężenia się po nauce (19,2%) oraz możliwość zdobycia nowych umiejętności i wiadomości oraz technik turystycznych (16,5%). Uzasadniając rozkład uzyskanych odpowiedzi należy stwierdzić, że wybór powodowany jest poszukiwaniem w czasie wolnym motywów hedonistycznych, związanych z osiągnięciem przyjemności i radości z uczestnictwa. Uzupełniając tę tezę można uznać, że zabawa jest podstawową formą działalności dzieci oraz przejawem ich aktywności.

Do podjęcia działalności turystycznej w SKKT PTTK skłoniły motywy wewnętrzne (84,4%), resztę motywy zewnętrzne. Wyniki badań w tym zakresie ujawniły, iż coraz mniejszy wpływ na podjęcie uczestnictwa w SKKT PTTK mają rodzice, natomiast większy zachowania rówieśników. Malejący wpływ rodziców na decyzje dzieci o uczestnictwie w SKKT PTTK spowodowany jest faktem, iż rodzice sami nie podejmują aktywności turystycznej (tylko 3,6% respondentów podało, że do działalności turystycznej SKKT PTTK skłonił ich przykład rodziców). Tak duży odsetek dzieci i młodzieży, który angażuje się w aktywność turystyczną SKKT PTTK z własnego świadomego wyboru, widząc w niej możliwość realizacji własnych oczekiwań, świadczy o świadomości potrzeb, a także o istniejących ograniczonych możliwościach zaspokojenia ich.

Działalność turystyczną w SKKT PTTK charakteryzują czynniki pokazujące wielkość i zakres uczestnictwa w zajęciach pozaszkolnych organizowanych przez SKKT PTTK. Dzieci i młodzież szkolna najczęściej poświęca na turystykę od 2 do 10 godzin tygodniowo (57,7% respondentów), w przeważającym stopniu odbywa się to w weekendy (39,0% badanych). Ta sytuacja gwarantuje systematyczność uczestnictwa w działalności turystycznej, co deklaruje przeważająca liczba ankietowanych dzieci i młodzieży z SKKT PTTK.

Na udział w turystyce dzieci i młodzieży wpływa fakt, że zajęcia są interesujące (tak deklaruje 74,1% badanych). Dzieci mają wpływ na program działalności turystycznej SKKT PTTK, a także możliwość jego współtworzenia. Duży wpływ ma również technika programowania form i rodzajów turystyki tak, aby

odpowiadała potrzebą i możliwością psychicznym i fizycznym uczestników SKKT PTTK.

Wycieczka to forma aktywności turystycznej wybierana przez uczestników SKKT PTTK najczęściej, gdyż jest łatwa do zorganizowania, nie wymaga specjalistycznego sprzętu, umiejętności fizycznych.

Wśród dyscyplin turystyki, jakie oferują w działalności koła SKKT PTTK dominuje turystyka piesza: nizinna (36,3%) i górską (33,1%). Dużą popularnością cieszą się też imprezy na orientację (13,9%). Popularność tych dyscyplin turystyki wynika z ich ogólnej dostępności. Dyscypliny te są łatwe i tanie.

Nie ma turystyki bez turystów. Turystyka jest czynnikiem wpływającym na wzrost aktywności i poziomu wykształcenia ludności, znaczącym miejscem zatrudnienia i promocji regionu oraz źródłem dochodu. Na podstawie wyników badań można stwierdzić, iż działalność turystyczno-krajoznawcza SKKT PTTK wzbogaca rozwój turystyki oraz podnosi aktywność turystyczną w regionach. Oprócz tego działalność SKKT PTTK stanowi istotny element popularyzujący regiony turystyczne, podnosząc ich atrakcyjność i konkurencyjność.

SKKT PTTK, skupiając uwagę na najmłodszych grupach turystów, kształtują i utrwalają właściwe nawyki, co ma istotne znaczenie dla przyszłości kraju i regionów.

Turystyka aktywna i kwalifikowana realizowana w ramach SKKT PTTK działa na dzieci i młodzież szkolną eufunkcjonalnie w wymiarze wychowawczym, kształcącym, zdrowotnym oraz poznawczym i dzięki temu wpisuje się w proces wychowania fizycznego, przynosząc korzyści dotyczące nie tylko fizycznej strony człowieka poprzez doskonalenie sprawności i wydolności jego organizmu, ale stwarzając również szansę na rozwój o charakterze intelektualnym, estetycznym i moralnym - pełnej osobowościowej samo-realizacji.

Literatura:

1. Awedyk M. (2008), *Wiek turysty jako czynnik rozwoju pozaeuropejskiej turystyki poznawczej*. W: R. Grzywacz (red.), *Turystka i rekreacja szansą rozwoju aktywności społecznej*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Rzeszów.
2. Bezluska A. (2010), *Rodzinne uwarunkowania aktywności turystycznej i rekreacyjnej studentów PWSZ w Gorzowie Wielkopolskim*. W: W. Staniewska-Zątek, A. Wołoszyn (red.), *Turystyka i rekreacja w regionie*. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wielkopolski.
3. Czajka S. (1974), *Z problemów czasu wolnego*, Instytut Wydawniczy CRZZ, Warszawa.

4. Dąbrowski A., Rowiński R. (2006), *Turystyka i rekreacja dzieci i młodzieży jako szansa wzrostu konkurencyjności regionów-w świetle wyników badań*. W: D. Dudkiewicz, F. Midura, E. Wysocka (red.), *Turystyka i rekreacja jako czynnik podnoszenia atrakcyjności i konkurencyjności regionu*. ALMAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa.
5. Drygas W. (2001), *Ocena aktywności fizycznej mieszkańców sześciu krajów europejskich. Projekt „Bridging East – West Heath Gap”*. *Medicina Sportiva*, vol. V.
6. Grzywacz R. (2008), *Turystyka i rekreacja szansą rozwoju aktywności społecznej*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Rzeszów.
7. Ignasiak-Szulc A. (2009), *Turystyka jako czynnik konkurencyjności regionu na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego*. W: M. Haffer, W. Karaszewski (red.), *Czynniki wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw i regionów*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
8. Jagier A. (1999), *Systematyczna aktywność ruchowa i jej korzystne fizjologiczne efekty dla organizmu*. WSP w Rzeszowie, Rzeszów.
9. Lubowicz Z. (1995), *Aktywność turystyczna uczniów szkół ponadpodstawowych w 1994 i w okresie zimowej przerwy semestralnej w 1995 roku*. Instytut Turystyki, Warszawa.
10. Łopaciński K. (1986), *Aktywność turystyczna młodzieży akademickiej*. *Problemy Turystyki*, Instytut Turystyki, nr 2, Warszawa.
11. Mandziuk M., Tello J. (2005), *Rodzinne uwarunkowania rekreacji ruchowej studentów PWSZ w Białej Podlaskiej*. W: Z. Kubińska, B. Bergier (red.), *Rekreacja ruchowa w teorii i praktyce*. PWSZ w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska.
12. Marciniak G. (2007), *Stan zdrowia ludności Polski w przekroju terytorialnym w 2004 roku*. GUS, Warszawa.
13. Różycki P. (2001), *Miejsce turystyki w sposobie zagospodarowania czasu wolnego młodzieży szkół ponadpodstawowych Krakowa*, *Folia Turistica*, nr 10, Kraków.
14. Wnuk-Lipiński E. (1972), *Praca i wypoczynek w budżecie czasu*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, PAN, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.
15. Woźniak A. (2010), *Czas wolny a rekreacja ruchowa w ujęciu teoretycznym*. W: W. Siwiński, R.D. Taubera, E. Much-Szajek (red.), *Badania własne na rzecz jakości usług turystyczno-rekreacyjnych i hotelarsko-gastronomicznych*, Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu, Poznań.

Adres do korespondencji:

mgr Małgorzata Luberda
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Wydział Zarządzania
ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków, Polska
e-mail: mmmluberda1987@gmail.com

TOURISM AND RECREATION OF CHILDREN AND YOUTH AS THE OPPORTUNITY TO INCREASE TOURISM ACTIVITY IN REGIONS

Małgorzata Luberda

Cracow University of Economics

Summary: The objective of the present article was an attempt to individuate factors which determine the extent of children and adolescents participation in various forms of tourism organized by PTTK (Polish Tourist and Sightseeing Society) and departments and clubs, which seems to have a vital meaning from the perspective of increasing tourism activity in the regions. A significant objective was to examine whether the functioning of Sightseeing and Tourist School Clubs PTTK (Szkolne Koła Krajoznawczo-Turystyczne PTTK) in home regions influences the growth of tourism activity.

In order to obtain information on the part that tourism plays in increasing tourism activity of a region, the surveys were carried out among the group of students engaged in SKKT PTTK tourism. The objective of the study was to evaluate the tourism activity condition among children and adolescents - SKKT PTTK members.

The motives that encouraged children and adolescents to engage in tourism and sightseeing activity were: willingness to play, opportunity to relax after studying and the possibility to acquire new skills and knowledge, and tourism techniques as well.

The study revealed that children and school children most frequently devote between 2 and 10 hours weekly on tourism activity, especially at the weekends. The participation of children and adolescents in tourism is influenced by the fact that the activities are interesting.

Taking part in tours is dominant among the forms of tourism organized by the Sightseeing and Tourism School Clubs PTTK. Most common among the forms of tourism offered by the SKKT PTTK clubs is: hiking tourism: lowland and mountain. Orientation events were also very popular.

Key words: tourism activity, tourism development, tourism regionalization, tourism

Introduction

In the face of present dangers, resulting from the civilization development, a particular significance should be discerned in tourism activity, and primarily in any forms of spending leisure time actively. Tourism and recreation influence the formation of full human's personality and are considered indispensable part of human's upbringing. However, as proved in the study results, Polish society is not sufficiently engaged in tourism and recreation (Grzywacz 2008, p.7).

Polish tourism regions are characterized by valuable and attractive qualities and diversification of tourism development. The qualities are used in tourism activity by either individual or group tourists, including social organizations, i.a. by Polish Tourist and Sightseeing Society. Sightseeing and Tourism Schools Clubs PTTK constitute a significant part of the society. They stimulate young people and children to regular touristic and sightseeing activity. This activity is mainly pursued in towns and regions of young people's origin (Dąbrowski, Rowiński 2006, p.299).

Tourism activity is determined by many social, economic, political, spatial and cultural, random and other factors. K. Łopaciński defines it as "an aggregate of activities related to preparation, engagement in tourism and different forms of experiencing tourism. However, the basic manifestation of tourism activity is engaging in tourism itself" (Łopaciński 1986, p. 62-82). Z. Lubow-

icz, who understands his term as "activities directed at pursuing different objectives relating to travel, but also the criterion of tourism activity, and as the criterion he accepts even a single fact of the travel, irrespective of the reasons" (Lubowicz 1995). The concept of tourism activity should be understood as all travels outside the place of residence, except those of which purpose is a regular pursue of studies or travels which remain contradictory to generally adopted standards.

Tourism activity of children and adolescents is associated with leisure time, which is why it is worth considering the definition of leisure time. The definition of leisure time, used by the UNESCO expert panel in the international study on leisure time "involves all activities, in which an individual can indulge voluntarily or for relax, entertainment, development of one's knowledge or education (disinterested), one's voluntary participation in society, after having disengaged from professional, family and social duties". This definition derives from the Dumazedir leisure time concept (Czajka 1974, p. 39). As E. Wnuk-Lipiński writes, leisure time is "the time which remains at personal disposal after having completed professional, family and school duties and having satisfied biological needs of the organism" (Wnuk-Lipiński 1972, p. 10-11).

On the basis of the mentioned definitions of leisure time it should be noted that it is primarily the time, of which arrangement should be subject to free choice of an individual (Woźniak 2010).

Material and research methods

In the published theoretical and empirical studies in this area, the meaning of tourism in economic, social and sociological terms etc. is usually submitted to analysis. The considerations embrace the global scale and national economies, however, more and more interest is directed at the regional and local ground (Ignasiak-Szulc, p.674). The following article is keeping with the trend. Its objective is to determine the possibilities to use tourism and recreation to increase tourism activity in the regions. The objective of the study was to evaluate the condition of tourism activity among children and adolescents - SKKT PTTK members. The following specific objectives were adopted:

- to define the factors determining the volume of participation of children and adolescents in different forms of tourism organized by PTTK;
- to investigate whether the functioning of SKKT PTTK in home regions influences the growth of tourism activity;
- to obtain the opinion whether the program activity of PTTK departments and clubs enriches tourism development.

In order to obtain information on the part that tourism plays in increasing tourism activity of the region, the surveys were carried out among the group of students engaged in SKKT PTTK tourism in August 2013.

The questions considered in the questionnaire related to the following issues:

- respondents' motives for participation in tourism,
- inspiration for tourism activity,
- the need for participation in tourism,
- the scope of participation of the respondents in tourism,
- forms and disciplines of tourism organized by SKKT PTTK.

Inclusion of three demographic questions in the questionnaire enabled characterization of respondents with reference to age, place of residence and school kind.

54 people participated in the survey - SKKT PTTK members, 29 girls (what constitutes 54% of respondents) and 25 boys (46%). Three age groups were included: people up to 12 years old, 13-15 years old, 16 years old and more. The study was pilot and the study covering whole Poland is being planned for the future, with particular attention paid to SKKT PTTK members.

The most numerous group was children aged up to 12 (37.0%) and aged between 13-15 (37.0% of respondents). Over a half of the respondents came from rural areas - 59.3% (32 respondents). It was influenced by the place where the surveys were carried out, namely the area of Gorce National Park, which is most frequently visited by children and young people com-

ing from nearby villages, like: Niedźwiedź, Kamienica, Mszana Dolna, Ochotnica Dolna, Ponice oraz Rdzawka.

The results reveal that the biggest number of respondents, i.e. 29 respondents (53.7%) attend primary school, while 22.2% attend gymnasium.

The study on adolescents' tourism activity

Physical activity is one of the basic components of a healthy life style. It significantly affects health and well-being of a person (Drygas, 2001, p.119).

The results of multiple studies indicated a growing awareness relating to the impact of physical activity on human's health. Increased awareness, however, does not affect the growth of participation in active forms of spending leisure time. The results of the study revealed that 10-20% of adult society proves satisfactory physical activity. The majority of adult Poles spends leisure time passively, and the level of physical fitness and efficacy among children and young people is systematically deteriorating. In none of the age category boys measure up to their coevals from 20 years ago (Bezulska 2010, p.111).

The phenomenon of physical passivity, unfortunately escalates in Poland beginning from the earliest age, where only 5 years-old kindergartners spend on average 2.8 hours watching television (Marciniak, 2007). Poland, among six European countries, is placed last in relation to the percentage of people declaring increased physical activity (6.4%), while in classification of the countries on the basis of "sedentary life style" criterion Poland was positioned on the first place. 73% of the respondents admitted leading this kind of life style (Project Bridging East-West Health Gap 2001). The reasons for the presented scarcity of physical activity are numerous, however, a particular attention should be paid to disappearing lack of need for physical activity and habit of moving (Bezulska 2010, p.111). According to Jagier, "human's organism is genetically programmed for active life style, and physical activity constitutes its biological need" (Jagier 1999, p.23).

Parents are indispensable taking into consideration the necessity to fulfill the needs of a young person and development of habits. Family is the basic unit functioning in a society, and as the first it shapes value system, teaches and educates. Multiple studies indicated a significant parents' influence on children's participation in physical activity, however, their contribution was frequently limited mainly to enroll a child in sporting or recreational activities and to purchase sports equipment. Kosmocińska, among the causes for physical activity scarcity of children and adolescents, mentions parents' attitudes on the first place, then lack of genetic predispositions, the way of conducting physical education classes, media temptations, de-

creased immunity (environmental pollution) and fear of competition, failure (Mandziuk, Tellos 2005, p.182).

The study carried out by P. Różycki in 1999, among young people from secondary schools in Cracow demonstrated that the 1st class students constitute the highest number of people practicing tourism, while this number is the lowest in the 3rd class. It means that tourism activity falls over the course of adolescence.

After school, adolescents most willingly spend their leisure time meeting with friends (71.5%). Almost 37% of the total practices sport for recreation and a little over 10% professionally. During a school year, from Monday to Friday, there is actually no possibility for neither regular nor occasional tourism (Różycki 2001, s. 89).

Also during the weekends young people devote their free time to meet colleagues and friends (cir. 67%) and 27% of respondents leave out of town. Over ¼ of adolescents practice weekend tourism (Różycki 2001, s. 89). The days, which in Poland belong to so called long weekends, are increasingly used for tours. The choice of such dates is understandable and obvious in the case of the youngest age group. It depends on the dates imposed by schools and students have no possibility to leave classes. For that reason holidays are most willingly used, since they do not interfere with learning (Awedyk 2008, p.15).

Relatively low tourism activity during winter holidays draws attention. As many as 42.5% of the total of respondents spend their two-week school break at home, not leaving anywhere. Instead, summer holidays is the period of increased tourism activity for young people. Over 83% of respondents declare tourism activity. Adolescents from Cracow most commonly spend holidays in the mountains (43%), ¼ of the surveyed population by the lake and by the seaside. Relatively high percentage of people travelling abroad is noticeable (over 27%) (Różycki 2001, s.91).

Survey results

The questions in the questionnaire relate to SKKT PTTK activity. The issue of the study involved:

- motives for children and adolescents to engage in SKKT PTTK, including division to external and internal motives;
- the scope of participation of the respondents in tourism;
- the amount of time devoted to this activity;;
- attitude to participation;
- the reasons for which children and adolescents participate in tourism activity;
- forms of tourism in which participants take part;
- participation of children and adolescents in tourism disciplines.

The most common reason for children and young people to engage in SKKT PTTK is the factor associated with willingness to play - 33.0% of respondents answered so (table1). The possibility to relax after studying was found on the second place (19.2%, i.e. 10 respondents). 16.5% of respondents states that the possibility to acquire new skills, knowledge and tourism techniques proves a significant factor encouraging becoming engaged in SKKT PTTK. The following motives encouraging tourism and sightseeing activity within SKKT PTTK were: the need to organize leisure time (11.7%) and the example of colleagues (9.1%).

Less significant factors determining participation of children and adolescents in tourism activity are: hope to improve health (6.9%) and the example of parents as well (3.6%). None of the respondents indicated other motive.

When justifying the distribution of presented answers it should be emphasized that the choice is caused by searching for hedonistic motives in leisure

Table 1. Motives encouraging to join the activity, with reference to age

Category of the answer	Age group			Total of respondents
	Up to 12 years	13-15 years	16 years and more	
	%	%	%	%
Parents' example	4,2	3,5	3,0	3,6
Colleagues' example	10,0	9,2	7,5	9,1
Need to organize leisure time	11,5	12,4	11,0	11,7
Willingness to play	35,5	30,2	33,3	33,0
Willingness to improve health	6,2	7,6	6,8	6,9
Possibility to acquire new skills, knowledge and tourism techniques	14,4	18,5	16,8	16,5
Possibility to relax after studying	18,2	18,6	21,6	19,2
Other motives	0,0	0,0	0,0	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0

Source: own study

time, associated with achieving pleasure and joy deriving from participation.

For 19.2% of respondents a significant factor determining becoming engaged in SKKT PTTK activity was the possibility to relax after studying. Children up to 12 years old less commonly indicated this motive in comparison to the total number of respondents. The differences result from lower amount of children's school and home duties, what creates smaller needs for relaxing.

In the face of dangers, resulting from the civilization development, physical activity takes on particular importance and primarily all active forms of spending leisure time.

Among the principal motives encouraging children and adolescents to become engaged in SKKT PTTK were internal factors (84.4%) - table 2. By contrast, external motives (repetition) indicated only 15.6% of respondents.

Apparent is the regularity that the younger the age group, the higher the percentage of respondents from the group indicating parents' prompting as a motive encouraging to undertake activity in SKKT PTTK (for particular age groups it stated respectively: 4.2%, 3.5%, 3.0%).

The factor determining the volume of children's and adolescents' participation in SKKT PTTK activity is the amount of time devoted to this activity weekly.

In the light of the study 57.7% of respondents participate in tourism from 2 to 10 hours weekly. At the same time 29.1% of respondents devote 1-2 hours weekly to tourism activity (table 3). Only 9.7% of respondents devote to tourism activity more than 10 hours weekly.

Tourists from the youngest age group most frequently participated in the shortest tours. Most probably it results from the fact that cognitive tours are quite tiring, which is why teachers and guides try to select tours with programs which do not require too intense physical exercises, both in terms of sightseeing intensity and number of days.

For the purposes of the study three dimensions of leisure time were determined: short period calculated in hours (during working days), average (during the weekend) and long, measured in days during summer holidays, winter break and during holidays breaks (Dąbrowski, Rowiński 2006, s.309). As many as 39.0% of respondents participate in SKKT PTTK tourism activity at the weekends (table 4). 26.7% of respondents practice tourism during summer holidays, while 15.2% during winter holidays.

Another measure for the extent of children and school children in tourism and sightseeing activity is the time of participation in SKKT PTTK. Analysing table 5 it is observed that 36.6% of respondents participate in SKKT PTTK activity for more than 2 years. The older the respondent, the longer the participation

Table 2. Internal and external motives, with reference to age

Category of the answer	Age group			Total of respondents
	Up to 12 years	13-15 years	16 years and more	
	%	%	%	%
Internal motives	82,4	81,7	91,0	84,4
External motives	17,6	18,3	9,0	15,6
Total	100,0	100,0	100,0	100,0

Internal motives included: the need to organize free time, willingness to play, willingness to improve health, possibility to acquire new skills, possibility to relax after learning.

External motives included: parents' example and colleagues' example.

Source: own study

Table 3. Time devoted to tourism activity. During the week, including Saturday and Sunday, in analyzed age groups.

Category of the answers	Age group			Total of respondents
	Up to 12 years	13-15 years	16 years and more	
	%	%	%	%
Od 1 do 2 hours	25,2	25,0	40,4	29,1
2-10 hours	64,0	59,5	46,2	57,7
More than 10 hours weekly	6,0	12,3	10,5	9,5
No data	4,8	3,2	2,9	3,7
Total	100,0	100,0	100,0	100,0

Source: own study

Table 4. Schedule of tourism activity, with reference to age

Category of the answer	Age group			Total of respondents
	Up to 12 years	13-15 years	16 years and more	
	%	%	%	%
At working days	9,2	10,1	12,4	10,4
At the weekends	41,7	38,7	35,6	39,0
During holidays breaks	2,2	2,4	2,9	2,5
On winter holidays	17,4	15,0	12,5	15,2
On summer holidays	25,0	27,2	28,3	26,7
During school activities	4,5	6,6	8,3	6,3
Total	100,0	100,0	100,0	100,0

Source: own study

Table 5. Length of participation, with reference to age

Category of the answer	Age group			Total of respondents
	Up to 12 years	13-15 years	16 years and more	
	%	%	%	%
Less than a year	14,5	15,7	14,1	14,8
1 year	27,4	17,3	26,6	23,5
2 years	23,6	27,1	16,8	23,1
More than 2 years	31,5	38,9	40,5	36,6
No data	3,0	1,0	2,0	2,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0

Source: own study

Table 6. Attitude to participation, with reference to sex

Respondent participates	Sex of the respondent		Total of respondents
	girls	boys	
	%	%	%
Willingly	96,8	94,0	95,5
Unwillingly	1,2	3,9	2,5
No data	2,0	2,1	2,0
Total	100,0	100,0	100,0

Source: own study

Table 7. Reasons, for which children and adolescents participate willingly in SKKT PTTK activity, with reference to age

Category of the answer	Sex of the respondent		Total of respondents
	girls	boys	
	%	%	%
Activities are interesting	75,4	72,5	74,1
Activities are conducted by school teacher	15,6	13,9	14,8
I did not find better options	7,5	11,4	9,3
Other reasons	1,5	2,2	1,8
Total	100,0	100,0	100,0

Only people who answered that they participate willingly in SKKT PTTK activity were taken into consideration.

Source: own study

in SKKT PTTK activity. It can be stated that tourism activity in SKKT PTTK perpetuates with age, becoming the way of pursuing interests and hobbies.

Educational and educative impact is the stronger, the less coercive, thus more interest and freedom of activity. As many as 95.5% of respondents take part willingly in SKKT PTTK activity (table 6). 74.1% of respondents participate in SKKT PTTK works, since they consider such activities interesting (table 7).

Another issue raised in the survey regarded forms of tourism, in which SKKT PTTK participants take part. In forms of tourism practice the following are included: a tour, a hike, camping trip, touristic events like: rallies, water rafting, cruise (Dąbrowski, Rowiński 2006, s.316).

The results reveal that the biggest number of respondents, i.e. 21 respondents (40.0%) take part in rallies. This can result from the fact that schools cooperate with PTTK in rallies organization. 14 respondents (25.2%) indicated one-day tours, while 9 respondents (15.7%) multiple-day tours (table 8).

Participation of children and adolescents in multiple-day tours and camping trips entails higher costs due to the length of the tour.

For big and average city citizens, trips out of the place of residence for several hours or one-day tours are commonly the only form of practicing tourism due to limited amount of leisure time.

Children's and adolescents' participation in simple, several hours trips decreases with age for the benefit of hikes and camping trips.

Among tourism disciplines offered by the SKKT PTTK clubs lowland hiking was placed first (36.4%), and subsequently mountains hiking tourism was placed second (33.1%). Orientation events were also very popular (13.9%). The popularity of these tourism disciplines results from their general availability. Nautical tourism (2.2%) and motor tourism (1.9%) were found at the end of the list. The scale of participation in touristic disciplines mentioned in the survey is presented in table 9.

Conclusions

In conclusion it should be stated that the motives most frequently indicated by the respondents, which attracted children and adolescents to engage in tourism and sightseeing activity are: willingness to play -

Table 8. Participation in forms of tourism, with reference to sex

Category of the answer	Sex of respondents		Total of respondents
	girls	boys	
	%	%	%
Multiple-hour tours	9,0	7,2	8,2
One-day tours	26,1	24,2	25,2
Multiple-day tours	14,7	16,9	15,7
Hikes (with overnight stay in hostels)	5,5	8,5	6,9
Camping trips	3,4	4,8	4,0
Rallies	41,3	38,4	40,0
Total	100,0	100,0	100,0

Source: own study

Table 9. Participation in tourism disciplines, with reference to sex

Category of the answers	Sex of the respondent		Total of respondents
	girls	boys	
	%	%	%
Lowland hiking	40,4	31,5	36,4
Mountains hiking	31,2	35,4	33,1
Cycling	7,9	6,6	7,3
Canoe	2,7	3,6	3,1
Cross-country skiing	2,4	1,8	2,1
Nautical	1,4	3,2	2,2
Motor	1,0	3,0	1,9
On orientation	13,0	14,9	13,9
Total	100,0	100,0	100,0

Source: own study

the answer received from 33.0% of respondents, then the possibility to relax after learning (19.2%) and the possibility to acquire new skills and knowledge and touristic techniques as well (16.5%). When justifying the distribution of presented answers it should be stated that the choice is the cause of searching for hedonistic motives in leisure time, associated with achieving pleasure and joy deriving from participation. Complementing this thesis it should be considered that play is the basic form of children's activity and the manifestation of their activity.

The internal motives (84.4%) encouraged engaging in SKKT PTTK tourism activity. The rest of the motives were external. Study results in this area revealed that parents have less and less influence on engaging in SKKT PTTK activity, while behaviours of coevals gain importance. Decreasing parents' influence on children's decision to participate in SKKT PTTK results from the fact that parents do not engage in tourism activity themselves (only 3.6% of respondents indicated parents example as a motive for tourism activity in SKKT PTTK). Such a high percentage of children and adolescents engaging in SKKT PTTK tourism activity of a persons' conscious choice, noticing the possibility to pursue of one's own expectations, testifies the consciousness of needs and he existing possibilities of satisfying them.

SKKT PTTK tourism activity is characterised by the factors which present the extent and the scope of participation in extra-curricular activities organized by SKKT PTTK. Children and adolescents most commonly devote between 2-10 hours weekly to tourism (57.7% of respondents), primarily during the weekends (39.0%). This situation guarantees the regularity of participation in tourism activities, which declares the majority of responding SKKT PTTK children and adolescents.

The participation of children and adolescents in tourism is influenced by the fact that the activities are interesting (as declares 74.1% of respondents). Children have influence on the program of SKKT PTTK tourism activity, and moreover, the possibility to its co-authoring. The programming techniques of tourism forms and kinds, so that it complies with the needs and psychological and physical capacities of SKKT PTTK respondents are also of significant importance.

A tour is a form of tourism activity selected by SKKT PTTK participants most frequently when is easy to organise and does not require special equipment or physical skills.

Among tourism disciplines offered by the SKKT PTTK clubs hiking lowland tourism (36.3%) and mountains hiking (33.1%) are dominant. Orientation events were also very popular (13.9%). The popularity of these tourism disciplines results from their general availability. Those disciplines are easy and not expensive.

No tourism exists without tourists. Tourism is the factor influencing activity growth and level of people's education, the significant place of employment and region's promotion, and, the source of income as well. On the basis of study results in can be stated that SKKT PTTK tourism and sightseeing activity enriches tourism development and increases tourism activity in the regions. Additionally, SKKT PTTK activity constitutes a significant element popularizing touristic regions by increasing its' attractiveness and competitiveness.

SKKT PTTK by focusing attention on the youngest groups of tourists, form and perpetuate appropriate habits, which is of considerable importance for the state's and regions' future.

Active and qualified tourism pursued under SKKT PTTK affects children and school children functionally in educative, educating, health and cognitive dimension and thus falls within the process of physical education, increasing the benefits regarding not only the human's physical, by ameliorating fitness and efficiency of one's organism, but also by creating an opportunity to develop intellectually, aesthetically and morally - the full personality self-realisation.

References:

1. Awedyk M. (2008), *Wiek turysty jako czynnik rozwoju pozaeuropejskiej turystyki poznawczej* [Tourist's age as a development factor of non-European cognitive tourism]. W: R. Grzywacz (red.), *Turystka i rekreacja szansą rozwoju aktywności społecznej* [Tourism and recreation as an opportunity for social activity development]. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Rzeszów.
2. Bezluska A. (2010), *Rodzinne uwarunkowania aktywności turystycznej i rekreacyjnej studentów PWSZ w Gorzowie Wielkopolskim* [Family conditions determining touristic and recreational activity of students from University of Applied Sciences in Gorzów Wielkopolski]. W: W. Staniewska-Zątek, A. Wołoszyn (red.), *Turystyka i rekreacja w regionie* [Tourism and recreation in the region]. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wielkopolski.
3. Czajka S. (1974), *Z problemów czasu wolnego* [About the problems with leisure time], Instytut Wydawniczy CRZZ, Warszawa.
4. Dąbrowski A., Rowiński R. (2006), *Turystyka i rekreacja dzieci i młodzieży jako szansa wzrostu konkurencyjności regionów-w świetle wyników badań*. [Tourism and recreation of children and adolescents as an opportunity to increase regions' competitiveness - in the light of study results]. W: D. Dudkiewicz, F. Midura, E. Wysocka (red.), *Tu-*

- rystka i rekreacja jako czynnik podnoszenia atrakcyjności i konkurencyjności regionu* [Tourism and recreation as a factor determining the region's attractiveness and competitiveness growth]. AL-MAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa.
5. Drygas W. (2001), *Ocena aktywności fizycznej mieszkańców sześciu krajów europejskich. Projekt „Bridging East – West Heath Gap”*. [Physical activity evaluation of six European countries „Bridging East – West Heath Gap” project]. *Medicina Sportiva*, vol. V.
 6. Grzywacz R. (2008), *Turystka i rekreacja szansą rozwoju aktywności społecznej* [Tourism and recreation as an opportunity of social activity development]. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Rzeszów.
 7. Ignasiak-Szulc A. (2009), *Turystyka jako czynnik konkurencyjności regionu na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego* [Tourism as the factor determining region's competitiveness on the example of kujavia-pomerania province]. W: M. Haffer, W. Karaszewski (red.), *Czynniki wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw i regionów* [Factors determining competitiveness of enterprises and regions]. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
 8. Jagier A. (1999), *Systematyczna aktywność ruchowa i jej korzystne fizjologiczne efekty dla organizmu* [Regular physical activity and it's beneficial physiological effects on the organism]. WSP w Rzeszowie, Rzeszów.
 9. Lubowicz Z. (1995), *Aktywność turystyczna uczniów szkół ponadpodstawowych w 1994 i w okresie zimowej przerwy semestralnej w 1995 roku*. [Tourism activity of secondary schools students in 1994 and during the winter semester break in 1995]. Instytut Turystyki, Warszawa.
 10. Łopaciński K. (1986), *Aktywność turystyczna młodzieży akademickiej* [Tourism activity of university students]. *Problemy Turystyki* [Tourism Problems] Instytut Turystyki, nr 2, Warszawa.
 11. Mandziuk M., Tellos J. (2005), *Rodzinne uwarunkowania rekreacji ruchowej studentów PWSZ w Białej Podlaskiej* [Family conditions determining recreational activity of students from University of Applied Sciences in Biała Podlaska]. W: Z. Kubińska, B. Bergier (red.), *Rekreacja ruchowa w teorii i praktyce*. PWSZ w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska.
 12. Marciniak G. (2007), *Stan zdrowia ludności Polski w przekroju terytorialnym w 2004 roku* [Health of Polish population in territorial cross-section in 2004]. GUS, Warszawa.
 13. Różycki P. (2001), *Miejsce turystyki w sposobie zagospodarowania czasu wolnego młodzieży szkół ponadpodstawowych Krakowa* [The place of tourism in ways for organising leisure time of secondary school adolescents in Cracow], *Folia Turistica*, nr 10, Kraków.
 14. Wnuk-Lipiński E. (1972), *Praca i wypoczynek w budżecie czasu* [Work and recreation in time budget], Zakład Narodowy im. Ossolińskich, PAN, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.
 15. Woźniak A. (2010), *Czas wolny a rekreacja ruchowa w ujęciu teoretycznym* [Leisure time versus physical recreation theoretically]. W: W. Siwiński, R.D. Taubera, E. Much-Szajek (red.), *Badania własne na rzecz jakości usług turystyczno-rekreacyjnych i hotelarsko-gastronomicznych* [Own study on the quality of tourism-recreation and hotel-restaurant services], Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu, Poznań.

Address for correspondence:

mgr Małgorzata Luberda
Cracow University of Economics
Faculty of Management
Rakowicka St. 27, 31-510 Cracow, Poland
e-mail: mmmluberda1987@gmail.com